

Çağdaş Liberalizmde Yeni Yol Ayrımı: Anarko Kapitalist Liberalizme Karşı Minimal Devletçi Liberalizm

Ahmet Taner

Dr. | Siyaset Bilimci

liberal düşünce, Yıl 18, Sayı 69-70, Kış-Bahar 2013, s. 227-243

Giriş

Siyasal bir doktrin olarak liberalizmin temel hedefi, bireysel özgürlüğü güvence altına alacak ve onu maksimize edecek barışçıl bir toplumsal düzeni tesis etmektir. “Klâsik liberaller hem özgür ve âdil bir topluma ulaşmada hem de bireysel ve toplumsal refahın artırılmasında, *common law* gibi kendiliğinden gelişmiş sistemlerin en güvenilir sistemler olduklarına inanarak, genel davranış kurallarının uygulanmasını gözetecek, siyasal/ anayasal bir kurumun gerekliliğini de kabûl etmişlerdir.” (Barry, 2003:71) Liberaller açısından, bireysel ilişkileri düzenleyecek genel kuralların devletten bağımsız şekilde gelişmiş olması ve devlet yetkilerinin anayasal sınırlamalara tabî olmasından dolayı, sınırlı bir devletin mevcudiyeti bireysel özgürlükler için tehdit oluşturmamaktadır.

Devletin etkinlik alanının, adâlet ve güvenlik hizmetiyle sınırlandırılarak, iktisadî ve sosyal alana ilişkin yetkilerinin mümkün olduğu ölçüde daraltılmasını içeren “sınırlı devlet” ilkesine göre, devletin en temel görevi olarak Lockeçu tabiat döneminde insanların sâhip olduğu “hayat, hürriyet mülkiyet” hakkını ve türevlerini güvence altına almaktır. Devlete, sınırlı fonksiyonlar yükleyen bu yaklaşım liberalizmin John Locke, Adam Smith, Frederic Bastiat, Wilhelm von Humboldt gibi klâsik isimlerinin olduğu kadar, Ludwig von Mises, Friedrich von Hayek, Ayn Rand, Robert Nozick gibi çağdaş liberal/ liberteryen isimlerin teorilerinin de ortak noktalarını oluşturur. Ancak, liberal geleneğe mensup teorisyenlerin hepsinde, devletin gerekliliği ve sınırları konusunda ortak bir tutumun varlığından bahsetmek pek mümkün değildir.

Liberalizmin sosyal bir teori olarak biçimlenmeye başladığı 17. ve 18. Yüzyıl'dan günümüze kadarki tarihsel gelişimine kabaca bakıldığında, 20. Yüzyıl'a kadar liberal gelenek içindeki devlete ilişkin temel tartışmaların daha çok devletin sosyo ekonomik hayattaki yeri ve sınırları etrafında yoğunlaştığı görülür. Devlete ilişkin bu fikri ayrışma, 20. Yüzyıl'da önemini bir ölçüde korumayı başarmış olsa da, liberalizm içinde daha radikal bir bölünmeyi temsil eden, "devletin gerekli olup olmadığı" meselesi liberalizm içindeki devlet tartışmalarının yeni boyutlar kazanmasını sağlamıştır. Liberalizm içindeki bu yeni bölünmenin bir tarafında, daha çok 20. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren biçimlenmeye başlayan ve klâsik liberalizmin sınırlı devlet mefhumunu adâlet ve güvenlik sağlamanın ötesine geçmeyecek ölçüde dar yorumlayan minimal devletçi veya diğer ismiyle minarşist (*minarchist*) Liberteryenizm yer alırken diğer tarafında ise klâsik liberalizmin özgürlük ve bireycilik fikrine hiçbir tartışmaya yer vermeyecek şekilde, mantıksal sonuçlarına götürece kadar bağlı olan; ancak "sınırlı" dahi olsa devlet fikrini kabûl etmeyen "anarko kapitalist" teori yer almaktadır. Bu çalışmada, çağdaş liberalizm içindeki devlet tartışmaları bağlamında, minimal devletçi liberalizm ile anarko kapitalist liberalizm arasındaki ayrışma noktaları ele alınarak, devletsiz bir liberal toplum kuramının gerçekçiliği ve uygulanabilirliği tartışılacaktır.

Siyasal bir teori olarak liberalizmin farklılaşan çizgileri

Siyasal ve sosyal bir teori olarak 17. ve 18. Yüzyıl'da şekillenmeye başlayan liberalizm, tarihsel süreçte, Adam Smith, David Hume, Herbert Spencer, Milton Friedman, Hayek, Mises, Rand, Nozick ve Murray Rothbard gibi farklı teorisyenlerin fikirleriyle yeni açılımlar kazanmış, düşünsel bir geleneği temsil etmektedir. Klâsik liberalizmin özgürlük, bireycilik, piyasa ekonomisi ve sınırlı devlet gibi ilke ve değerleri genel olarak, tüm liberaller için üzerinde mutabık kaldıkları noktalar olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle liberallerin liberalizmin temel ilke ve değerleriyle ilgili hem fikir oldukları noktaların, ayrıldıklarına göre daha fazla olduğu söylenebilir. Ne var ki, insan doğasının (*human nature*) ve aklının mâhiyeti ve sınırları, piyasa ekonomisinin etkinliği, devletin gerekliliği ve görevleri gibi konularda liberal gelenek içinde ciddî kırılmaların mevcudiyeti de gözden kaçmamaktadır.

Liberalizmin farklı türleriyle ilgili en dikkat çekici ayrımın Hayek tarafından yapıldığı görülmektedir. Liberalizmin farklı yorumlarında, teorisinin gelişim gösterdiği coğrafyanın özgül düşünce geleneği ve karakteristiğinin etkili olduğuna inanan Hayek (1999: 171-172), liberal gelenek içinde Kıta Avrupası ve İngiltere menşeli liberalizm olmak üzere iki farklı çizginin mevcut ol-

duğunu belirtir. Hayek'e göre, 17. Yüzyıl'ın sonlarından itibaren İngiltere'de fikri düzeyde şekillenmeye başlayan siyasal düzeni ifade eden (gerçek) liberalizmin yanında, Kıta Avrupası geleneğinden gelen ikinci bir liberal yaklaşım daha bulunmaktadır. Bu iki liberalizm mefhumunun felsefi temellerinin birbirinden tamamen farklı olduğuna işaret eden, Hayek'e göre, "hukukun hâkimiyeti" ve "bireysel özgürlük" fikirlerini esas alan İngiltere menşeli (gerçek) liberalizm, Amerikan politik geleneğinin de temelini oluştururken, Liberalizmin Kıta Avrupası'na özgü ikinci yorumu liberalizm geleneğini taklit ederek işe başlamış olmasına rağmen, Fransa'da hâkim olan kurucu rasyonalizm ruhu ile farklı bir anlayışı ortaya çıkarmıştır.¹

Liberalizmin yeni yorumlarında, özellikle 19. Yüzyıl'da artan yeni toplumsal taleplerin yön verdiği ve devlete daha aktif roller veren alternatif ideolojilerin eleştirileri de etkili olmuştur. Liberaller, liberalizmin devlet karşısındaki negatif tutumunun ve piyasa ekonomisine duyulan güvenin, özgür ve âdil bir toplum için yeterli olduğunu düşünse de, bu görüş, Sanayi Devrimi sonrasında geniş toplumsal kesimlerce yeterince kabûl görmemiştir. "Liberalizme yönelen ve 19. Yüzyıl ortalarından sonra etkili olmaya başlayan Marksist ve diğer kolektivist tepkilerin de etkisiyle, liberal gelenek içinde yer alan ve bu teoriyi sosyal ve pozitif bir temelde yorumlayan yeni bir akım ortaya çıkmıştır." Thomas Hill Green, Leonard Hobhouse gibi düşünürlerin öncülüğünü yaptığı bu "sosyal liberalizm" yaklaşımında bireysel özgürlük ve negatif devlet üzerindeki vurgu yerini toplumsal özgürlük ve sosyo ekonomik hayatta daha aktif devlet anlayışına bırakmış, devletin rol ve işlevleri kolektivist temelde yeniden tanımlanmaya başlamıştır (Erdoğan, 1998:11-13).

Liberalizmin kavramsal ve teorik düzeyde yaşadığı gerileme, toplumsal alanda liberal tez ve politikalara olan güvenin sarsılmasına neden olurken, liberal düşünce geleneğinin kendini yeniden tanımladığı bir tür "öze dönüş sürecine" girmesini de sağlamıştır. Avusturya, Chicago ve Virginia İktisat Okulları'na mensup iktisatçıların eserleri ile başlayan bu toparlanma süreci, devletin sınırlılığına yapılan vurgu, liberalizmin temellendirilmesinde sonuçsal/araçsal argümanların ağırlığı, etik-olgu ayrımı gibi yönlerden klâsik liberal paradigmayla önemli ölçüde uyumluluk göstermekteydi (Raico, 2002:137). Milton Friedman'ın öncülüğünü yaptığı Chicago Okulu'nun Liberteryenizmdeki "etik" vurgunun tersine "olgu", "değer" ayrımını esas alan pozitivist bir metodoloji-

¹ Liberal düşünce geleneğinde teorileri "kurucu / kartezyen rasyonalizm" olarak tanımlanan çizgiye kaymayan; ancak David Hume-Hayek çizgisindeki anti rasyonalist geleneğe göre akla çok daha fazla önem ve öncelik veren bir çizginin varlığı göz ardı edilemez. Liberalizmin ilk teorisini olarak kabûl edilen Locke ile başlayan ve H.Spencer, Bastiat ile devam eden, geçede Mises, Rand, Murray Rothbard ve Nozick ile süren bu rasyonel liberal geleneğin önemli bir özelliği, epistemolojisinde ve sosyal teorisinde aklın belirleyiciliği hissedilmekle beraber, hiçbir zaman -kurucu rasyonalizmde olduğu gibi- toplumsal yaşamı akla dayanarak yeniden inşa rolüne soyunmamasıdır (Yayla, 1998:175-176).

den hareket etmesinden, bu net olarak görülebilir. Chicago Okulu'nun sosyal fenomenleri yalnız somut ve ölçülebilir olgulara indirgemesi serbest piyasa ve kapitalizmi temellendirirken başvurdukları argümanların “çıkıtı” ve “etkinlik” temelli olmasını da beraberinde getirmiştir (Barry, 1983:94-95).

20. Yüzyıl'ın ilk yarısını akademik ve entelektüel alanda, liberteryen düşünceci fikri alt yapısının oluştuğu bir süreç olarak görmek mümkündür. Hem Hayek ve Mises'in içinde yer aldığı Avusturya İktisat Ekolü'nden hem de Chicago ve Virginia Okulu gibi 20. Yüzyıl'da liberalizmin taşıyıcısı olan diğer ekollerden farklı olarak liberal ilke ve değerlerin temellendirmesi ve savunulmasında liberteryen düşünürlerin, liberal teoriye yeni açılımlar kazandırdığı görülmektedir. 20. Yüzyıl'ın ortalarına kadar, Spencer'in bir asır öncesinde “yaklaşan totaliterizm” olarak gördüğü sosyalizmin yükselme süreci, hem entelektüel dünyada hem de reel politik tercihlerde etkinlik kazanmakta ve liberalizmin temel aksiyomlarına karşı alternatif olarak sunulmaktaydı. Bunun doğal sonucu, İkinci Dünya Savaşı ve sonrası yıllara tekabül eden dönemde liberal fikir adamlarının kaleme aldıkları eserlerinin neredeyse tamamının ortak teması, devletin ekonomi başta olmak üzere yaşamın her noktasında kendini hissettiren ağırlığının bireysel özgürlük açısından taşıdığı tehditlere dikkat çekilmesi oldu. Avusturya İktisat Okulu'na müntesip fikir adamlarının genişleyen “devlet” fikrine itirazları “klâsik liberal” geleneğin devlet kavrayışıyla önemli ölçüde çakışmaktaydı. Buna rağmen bu geleneğin sınırları zorlayan, klâsik liberalizmin özellikle “devlet”in görev ve sınırları ile ilgili argümanlarını bireysel özgürlük ve haklar açısından oldukça geniş bulan bir çizgi açıkça belirmeye başladı. Rus asıllı yazar Ayn Rand'ın ve Amerikalı Robert Nozick'in eserlerinde somutlaşan bu fikrî oluşumu adlandırılmada, “Liberteryenizm” kelimesinin tercih edilmesinin nedeni, muğlâklaşan ve kendi disiplininin koptuğu düşünülen “liberal” ve “liberalizm” kavramlarının bu düşünsel geleneği tanımlamada artık yeterli görülmemesidir.

Liberteryen fikriyatı geleneksel liberal tutumdan ayıran nokta, “devletin sınırları” ile ilgili gibi gözüke de, asıl kırılmanın bireysel özgürlüğün ve piyasa ekonomisinin gerekliliğini felsefî ve etik temeller üzerinden haklılaştırılmasında yaşanır. “Liberteryenler, kişisel özgürlüğün “doğal özgürlük” (*natural liberty*) kavramının ortaya çıkardığı “ekonomik etkinlik ve sonuçlar” göz önünde bulundurmaksızın, tamamen ahlâkî gerekçelerle temellendirilmesinin (*justification*) önemine inanmaktaydılar” (Barry, 1986:40). Onlara göre, Adam Smith, David Hume ve tâkipçilerinin (Hayek gibi) yön verdiği klâsik liberalizmin başlıca eksikliği, anti-rasyonalist metodolojilerinin kendiliğinden doğan düzen kavramından bağımsız olarak var olabilen “bireysel etik” anlayışı içermemesidir. Liberteryenler, “anti rasyonalist-evrimci liberal düşünce geleneğince

reddedilen “etik bir epistemolojinin” var olduğu önermesinden hareket ederek, üzerine doğal hakların bütünüünün kurulduğu insan doğası (*human nature*) hakkında tecrübe ve gelenekten bağımsız bilgiye ulaşmanın mümkün olduğuna inanmaktaydılar” (Baryy, 1986:40-41). Ayrıca, liberteryenler, piyasa ekonomisini tüm sistemler içinde en ahlâkî yapan özelliğın bireysel ve toplumsal zenginlik yaratması veya iktidarın/gücün temerküzünü engellemesi değil, en temel insan hakkı olan “hayat” ve “mülkiyet hakkı”nı güvence altına alması olduğu yönündeki görüşleriyle pozitif yaklaşımlardan önemli ölçüde ayrılmaktaydı.

Liberalizm içindeki tartışma ve bölünmeler kadar çeşitli ve keskin olmasa da liberteryen teori içinde de kimi alt çizgilerin olduğu görülmektedir. Bu ayrışma, bir açıdan liberalizmin klâsik ve liberteryen yorumlarının biçimlenmesinde karşımıza çıkan “sonuçsalcı” ve “rasyonel etik değerlere/hak teorisine bağlı” yorumlar şeklinde ifade edilebileceği gibi “minimal devletçi” ve “anarko kapitalist” gelenekler olarak da tasnif edilebilir. Sonuçsalcıçizgidekiler, değerden arınmış (*wertfrei*) bir sosyal bilim metodolojisinden hareket ederek, özgürlüğün moral değerine çok az atıfta bulunan bir özgür toplum felsefesi inşa etmeleriyle dikkat çekerler. Bunlar için özgürlüğün insanların rahat ve mutluluğunu sağlamada bir araç olmanın ötesinde fazla bir anlamı yoktur. Daha çok felsefî ve beşerî çalışmalar üzerine eğilen hak teorisyenleri için ise özgürlüğün insan için değeri bireyin kendi öz gelişimini (*self-fulfilment*) sağlamasından kaynaklanır. Bireysel özgürlüğü geriletken devlet faaliyetlerinin –ortaya çıkardığı ekonomik sonuçlardan bağımsız olarak-gayri ahlâkî (*immoral*) olması da bu yüzdendir (Barry, 1983:93). Bu ikili ayrım çerçevesinde genel olarak Ayn Rand, Nozick ve Rothbard’ın Liberteryenizmin “etikçi/hakçı” çizgisine, David Friedman’ın ise sonuçsalcı liberteryen yoruma denk düştüğü görülür. Liberteryen teorisyenler, sâdece sonuçsalcı/rasyonalist etik değerlere bağlılık açısından değil, esas olarak devletin gerekliliği konusunda da iki gruba ayrılırlar. Minimal devletçi çizgideki liberteryenler, devletin görev ve yetki alanının mümkün olabilecek ölçüde sınırlandırılarak, adâlet ve güvenlik dışında refah dağıtma görevi vermez iken; anarko kapitalistler, liberalizmin özgürlük ve bireycilik ilkelerinin devlet denilen kuruma bütünüyle karşı çıkılmasını gerektirdiği düşüncesindedirler. Bu çizgideki başlıca isimler ise, David Friedman, Murray Rothbard ve Hans Herman Hoppe’dir.

Devletin Genişleyen Sınırlarına Karşı Minimal Devletçi Kuram

Liberal teorinin temel ilkelerinden olan sınırlı devlet ilkesi, bireysel özgürlüğün ve mülkiyet hakkının güvence altına alınabilmesi için, kamu erkinin hukukla sınırlandırılması ve sosyo-ekonomik alandaki etkinliğinin piyasa lehine müm-

kün olabildiği ölçüde daraltılması düşüncesine dayanmaktadır. Kökeni sosyal sözleşme teorisine dayanan bu ilkeye göre devletin temel işlevi, vatandaşların kendi hayatlarını en iyi anlayışları doğrultusunda sürdürmelerini sağlayan bir barış ve sosyal düzen çerçevesi oluşturmaktır (Heywood, 2007:138-139)

Liberaler, devletin sınırlandırılmasını özgür ve âdil bir sosyal düzenin temel güvencesi olarak görmelerine karşın, liberalizmin, 19. Yüzyıl'ın sonlarına doğru hem entelektüel düzeyde hem de reel politik ölçekte gözle görülür bir gerileme sürecine girmesi, Green, Leonard ve Hobhouse gibi düşünürlerin, liberalizmin temel ilke ve değerlerini yeniden tanımlayarak ona yeni bir içerik yüklemeye çalışmaları, “sosyal liberalizm düşüncesinin oluşumu için gerekli zemini hazırlamıştır. (Erdoğan, 1998) Sosyal devlet anlayışının teorik ve pratik açıdan yaygınlaşması devletin eğitimden, sağlığa, ekonomik değerlerin dağıtımından kültürel ihtiyaçlara kadar toplumsal hayatın hemen her noktasında görev ve sorumluluklar üstlenmeye başlaması, liberalizm içindeki devlet ve sosyal adâlet tartışmalarının yeni boyutlar kazanmasına neden olmuştur.

Negatif özgürlük anlayışına dayanan klâsik liberal yaklaşım, temel olarak usûli veya prosedürel adâlet anlayışını benimsemiştir. Bu adâlet anlayışında, âdil olmak, esas olarak bireyler arasındaki ilişkilerle ilgili bir durum olup, piyasa ekonomisi bireyler arasındaki adâleti tesisi eden temel araç durumundadır. Bu nedenle de gelir dağılımının veya belirli sosyal ilişki kalıplarının âdil olarak nitelendirilmesi ne doğrudur ne de mümkün. Zira, usûlî adâlet anlayışında, adâlet daha çok kurullarla ilgili bir durum olup, belirli bir insan eylemi, başkalarının hak ve hürriyetlerini koruyan ilkelere uygun olduğu müddetçe âdildir (Hayek, 1999:176; Mises, 2005; Barry,2003:163)

Liberalizmin negatif özgürlüğe dayalı adâlet anlayışına yönelik en ciddî itiraz, yine bu gelenek içinden bir isim olan John Rawls tarafından geliştirilmiştir. Refah devleti ve yeniden dağıtımcı politikaları teorik olarak temellendirmek için sosyal sözleşme teorisinden yola çıkan John Rawls *Bir Adâlet Teorisi (A Theory of Justice)* adlı kitabında “adâletin temel prensiplerine”, sözleşmecî gelenekteki teorisyenlerin “tabîî durumu”na benzer bir “ilk durum”dan yola çıkarak rasyonel olarak insanların üzerinde mutabık olacakları bir sözleşme üzerinden ulaşılabileceği tezini işlemiştir. İlk durumda insanlar rasyonel hareket etmekle beraber, kendi beceri ve yetenekleri konusunda bilgisiz oldukları kısaca bir bilgisizlik perdesi arkasında yer aldıkları kabul edilmektedir: Bu şartlar altında insanların benimseyecekleri iki temel ilke bulunur: i) herkesin başkalarının benzer özgürlükleri ile bağdaşan en kapsamlı özgürlük hakkı vardır ii) sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, herkese eşit şekilde davranılacak şekilde giderilmelidir (Barry, 2003:176 -177).

Liberal gelenek içinde, genelde refah devleti teorilerine özelde ise John Rawls'un yeniden dağıtımcı adâlet anlayışına yönelik en radikal tepki, *Anarşi, Devlet ve Ütopya* eseriyle, Nozick tarafından ortaya konulmuştur. Sosyal teorisini Kant'ın deontolojik ahlâk anlayışına dayandıran ve negatif özgürlük yaklaşımını benimseyen Nozick için insanların başkalarına karşı yerine getirmeleri gereken tek görev, onların haklarına karşı saygı göstermektir (Johnston, 1994:41). Bu sorumluluğun, maddî refah veya kaynak gibi tahsisi gibi diğer tüm eylemlere göre geçerliliği ve önceliği bulunmaktadır (Nozick, 2006:65-66.) John Rawls'un insanlar için en önemli haklardan birisi olarak toplum kaynaklarında belirli bir paya sâhip olmalarını gören yaklaşımının tersine, Nozick insanlar için en önemli hakkın kendi kendilerinin sâhibi olmaları olduğunu inanır. Ona göre, insanın hem kendi bedeni hem de ürettikleri üzerinde hak ve söz sâhibi olması nedeni ile, bireysel özgürlüklerin ihlâl edilmeden, devletin toplumsal kaynakları, bireyler arasında eşit şekilde dağıtması mümkün değildir (Nozick,223-225; Kymlicka, 2004:149-152).

Esasında, Nozick'in refah devleti ve sosyal adâlet teorilerine yönelik eleştirileri, düşünürün devletin temeli ve sınırlarına odaklanan siyasal ve sosyal teorisinin doğal bir uzantısı olarak görülebilir. Bireysel haklarla birlikte, bu hakları güvence altına alacak minimal bir devletin ontolojik temelleri ve sınırlarının neler olduğu sorusuna cevaplar arayan Nozick *Anarşi, Devlet ve Ütopya* (2006: I., II., III. Kısım), eserinde üç temel tezle karşımıza çıkar:(i) Minimal/sınırlı devletin meşruluğunun devleti tamamen reddeden anarşistlere karşı savunulabilirliği. (ii) Minimal devletin sınırlarını aşan kapsamlı bir devletin meşru görülemeyeceği. (iii) Bireylerin özgürce kendi ütopyalarını oluşturup yaşamalarını mümkün kılacak koşulları en iyi minimal devletin sağlayabileceğidir.

Nozick için cevabını aradığı ilk ve en önemli soru, devletin varlığının gerekli olup olmadığıdır. Nozick'in bu süreçte dikkat çekmeye çalıştığı asıl nokta ise, devletin olmadığı anarşist bir ortamdan minimal bir devlete, bireysel hakların egemen güç veya güvenlik birimleri tarafından ihlâl edilmeden, ulaşmanın mümkün olabildiğidir (Boettke, 2005:208). Düşünür bu tezini haklılaştırmak için öncelikli olarak Lockeçu doğa durumuna gider. Buna göre, doğa durumunda herhangi bir izne bağlı olmadan veya başka birinin arzusu-na bağlı olmadan yaşayan bireylerin sınırını başka birinin hayatına, sağlığına özgürlüğüne ve sâhip olduklarına zarar vermemek oluşturur. Bazı kişilerin, başkalarının haklarına tecavüz ederek bu sınırları ihlâl etmesi durumunda, insanlar hak tecavüzüne karşı kendilerini ve diğer insanları savunabilir. Her birey (bir suçluya) sâdece mantığın ve vicdanın elverdiği ölçüde mâruz kaldığı ihlâlle orantılı hak ettiği cezayı verebilir. Ancak, doğa durumunun kimi rahatsız edici ve sorunlu yönlerine işaret eden Locke, herkesin, tarafı olduğu

bir davanın aynı zamanda “yargıcı” olmasının, bireysel hakların korunmasının tamamen kişisel inisiyatifte bırakılmasına dolayısıyla düşmanlıklara ve sonu gelmeyen karşılıklı misillemelere neden olacağı düşüncesindedir (Nozick, 2006:40-41). Güvenlik ve adâlet gereksiniminin bireysel ölçekte çözüm bulunamayacağı gerçeğinde yolan çıkan Nozick, tabiat hâlinde koruyucu birimlere, ordan egemen koruyucu birime ve nihâyetinde devlete giden kendiliğinden işleyen bir sürecin “gizli bir el” gibi devletin ortaya çıkmasını sağlayacağını öne sürer (Nozick, 2006:39) Özellikle tabiat hâlinde kendiliğinden oluşan gruplaşmalar, müşterek koruma birliklerinin iş bölümü, piyasa baskıları, ölçek ekonomileri ve rasyonel çıkarlar anarşinin yerini minimal devletin almasını sağlayan temel faktörlerdir (Nozick, 2006:48)

Nozick’in minimal devlet kuramını liberalizm içindeki devlet tartışmalarında önemli kılan iki nokta bulunmaktadır: Birinci olarak, özel güvenlik firmalarının faaliyette bulunduğu anarşist bir toplumun, piyasa ekonomisinin temel dinamizmi ile minimal bir devlete doğru evrileceği ve bu sürecin ahlâken meşru olduğudur. İkincisi ise “minimal devletin toplum karşısındaki en temel görevinin, bir koruma ajansı olmasıdır.” (Heywood, 2007:138) Başka bir ifade ile devletin temel yetki ve sorumluluğu, *güç kullanımı, hırsızlık, sahtekârlığı önleme, sözleşmelere uyulmasını sağlamakla* sınırlıdır. Bu sınırları aşacak daha kapsamlı bir devlet, insanların özgürlüklerine ve haklarına müdahale edemeyeceği ilkesini ihlâl edeceğinden mazur görülemez (Nozick, 2006:59,21,204).

Çağdaş liberal gelenekte, sosyal teorisi, Nozick’in minimal devlet kuramına en yakın isimlerden biri Ayn Rand’dır. Düşünürün objektivizm adını verdiği ve rasyonel/objektif bir gerçeklik anlayışına dayandığı felsefesi, klâsik liberalizmin Hume-Hayek geleneğinden gelen, kendiliğinden doğan düzen kavramıyla temelde çelişir. Nefret derecesine varan kolektivizm düşmanlığı, aşırı bireycilik, akla/rasyonalizme itikat boyutunda bağlılık gibi unsurlar Rand’ın sosyal teorisinin liberteryen felsefesinin çağdaş dünyadaki en önemli temsilcilerinden biri olarak kabûl edilmesini sağlamıştır. Bu özellikleri nedeni ile çoğu zaman anarko kapitalizmle özdeşleştirilmiş olsa da Rand devletin varlığını gerekli gören ancak görevini bireysel hakların korunması ile sınırlayan yaklaşımı nedeni ile temelde minimal devletçi bir çizgide olduğu görülmektedir. İnsan haklarının, başkalarının haksız müdahale ve saldırılarına korunabilmesi için fiziksel güç kullanımının bireysel olarak insanların inisiyatifine bırakılmayacağına işaret eden Rand’a göre, sosyal bir düzenin tesisi açısından objektif kurallar (nesnel hukuk normları) vazgeçilmez nitelikte olup insanların haklarının korunması ve bu objektif kuralların uygulanabilmesi açısından fiziksel güç tekeli elinde bulunduran bir kurum olan devlete ihtiyaç bulun-

maktadır (Rand, 2004:436-438). Rand açısından devletin mevcudiyeti barışçıl bir toplumsal düzenin tesisi açısından o kadar gereklidir ki, aksini yani anarşist bir toplumu düşünmek, havada uçuşan bir soyutluluktur. Ancak, bu kurumun gerekliliğinin tek bir amacı vardır: İnsan haklarının korunması. Bu amaç aynı zamanda devletin kurulma gerekçesini oluşturur. Bu sınırı geçen bir devlet hem meşruiyetini hem kuruluş amacını kaybedecektir (Rand, 2004:438).

Klâsik Liberalizme Karşı Liberal Gelenek içinde Yükselen Yeni Bir Reaksiyon: Anarko Kapitalizm

Anarko kapitalizm temel de, liberalizmin bireycilik, özel mülkiyet ve piyasa ekonomisi gibi ilkelerinden beslenen bir sosyal teoridir. Bununla birlikte, klâsik liberalizmin “sınırlı devlet” kuramına ahlâkî ve pratik gerekçelerle bütünüyle karşı çıkan anarko kapitalizmin temel önermesi, devletsiz bir toplum idealinin insan doğasına ve toplumsal yaşamın gerçeklerine daha uygun olduğu, devletin ortadan kalkmasıyla birlikte, onun varlığını meşrulaştıran savunma ve adâlet hizmetlerinin serbest piyasa koşullarında faaliyette bulunan özel güvenlik birimlerince, devlete göre, çok daha etkin şekilde yerine getirileceği şeklinde özetlenebilir. Özel mülkiyetçi anarşizm olarak da adlandırılan bu teorinin, devlet kuramını yadsıyarak bireye ve onun haklarına yaptığı vurgu, Josiah Warren, Benjamin Tucker, Lysander Spooner’un öncülüğünü yaptığı bireyci Amerikan anarşist düşünce geleneğinin etkisi olarak değerlendirilebilir. Buna rağmen, özel mülkiyete ve kapitalist sisteme olan bağlılıkları ve piyasa ekonomisinin teorilerinde sâhip olduğu merkezî önem anarko kapitalistleri anarşist teoriden farklılaştıran yönler olarak dikkat çeker (Barry, 2003:88).

Anarko kapitalist felsefe, çağdaş liberteryen düşüncenin bir parçası olarak, daha çok 20.Yüzyıl’da şekillenmiş bir ideoloji olmakla beraber, insanlık tarihinde anarko kapitalizmin ilk kez Gustave de Molinari’nin *The Production of Security* adlı eserinde ortaya atıldığı kabûl edilmektedir. Rothbard’a göre, Molinari’nin politik iktisata yaptığı en önemli katkı, piyasa ekonomisinin mal ve hizmetleri insanlara sunabilme özelliğinin güvenlik hizmetlerine de teşmil edilebileceğini kanıtlamasıdır” (Rothbard, 1977). Çağdaş siyaset teorisinde özgün yaklaşımları ile dikkat çeken anarko kapitalizmin yakın dönemdeki başlıca isimleri olarak ise Murray Rothbard, Hans Herman Hoppe, David Friedman, Bruce Benson, Randy Barnett, Jerome Tuccile ve Roy Childs sayılabilir (Crocetta, 2007:217). Bu isimlerin sosyal teorileri Rothbardcı liberteryen yaklaşımla benzerlikler taşımasına rağmen David Friedman, devletsiz toplum idealini “faydacı” perspektiften ele alan yaklaşımıyla diğerlerinden ayrılır. Rothbard-Hoppe çizgisinde anlamını bulan anarko kapitalist yorum

“devletsiz toplum” idealini insanoğlunun “biricik” (*unique*) doğasından veya metafiziksel birey nosyonundan hareketle haklılaştırırken, “faydacı” anarko kapitalizm devletsiz toplumu ortaya çıkaracağı fayda veya sonuçları üzerinden temellendirir (Barry, 1986:169).

Anarko kapitalistler “siyasal iktidar”, hem bireysel özgürlüklerin hem de sağlıklı bir toplumsal işbirliğinin önündeki en büyük engel olarak görürler. Anarko kapitalist felsefede devlet bütünü ile karşı çıkılması gereken bir kurum olarak görülmeyle beraber, toplumsal bir kurum olarak “hukuk”un barışçıl bir toplumsal nizamın tesisi ve devamı için gerekli olduğu gerçeği yadsınmaz. Bu nedenle, hukuk ile devlet kurumları arasında kesin bir ayırım yapılması gerektiğine inanılır. Anarko kapitalizmin “hukuk”u “devlet”ten ayıran yaklaşımının temelinde toplumun, hem tarihsel hem de analitik olarak devletten önce var olduğu önermesi yer alır (Barry, 1986:163). Anarko kapitalist literatürde, insanlık tarihinde devlet olmadan da istikrarlı ve uyumlu bir toplumsal sistemin işleyebildiğini gösteren sayısız örnekler dolu olması, bu açıdan şaşırtıcı değildir (Rothbard, 1998; Hoppe, 1998-1999; Friedman, 1995).

Devleti hukuktan bağımsız tamamen cebir tekelinde işleyen bir kurum olarak gören, anarko kapitalistler, cebre başvuran diğer kişi veya kurumlardan farklı olarak devletin, toplumun çoğunluğu nazarındaki meşruiyetinin, devletin cebre dayalı tabiatını gözden kaçırılmasına neden olduğuna inanırlar (Friedman, 1995:112) İnsanlar tarafından yapıldığında zorbalık olarak tanımlanan eylem devletçe icra edildiğinde meşru görülmesi bu yüzdendir. Anarko kapitalist düşünür Rothbard, (2004:268) devletin ayırt edici iki özelliği olarak, (a) Gelirini fiziksel cebir kullanarak toplaması (vergi). (b) Belirli bir mülkî alan üzerinde nihâî karar almakta ve güce başvurmakta zora dayalı bir tekeli elinde bulundurmasını gösterir. Bu eylemlerden birincisi büyük ölçekte soygunculuğu tesis ederken ikincisi belirli bir mülki alanda, savunma ve yargı hizmetlerinin rızaen alış verişine engel olarak savunma ve tahkim ajansları (*decision making agencies*) arasında serbest rekabeti yasaklamaktadır (Rothbard, 1998:172-73).

Anarko kapitalizmin toplum ve devlet kuramı, esas itibariyle klâsik liberalizmin sosyal sözleşme ve sınırlı devlet ilkesinin bütünüyle reddiyesi anlamı da taşımaktadır. Liberalizmin sınırlı devlet ilkesi, hak ve özgürlükleri güvence altına almayı amaçlayan bir kavramlaştırma olarak sosyal sözleşmeyle tesis edilen siyasal erkin, bireyin sâhip olduğu hak ve özgürlüklere müdahale etmeyecek bir alanla sınırlanması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Anarko kapitalistlerin liberalizmin devlet kuramına yönelik ilk itirazı, sosyal sözleşme kuramına yöneliktir. John Locke, Thomas Hobbes ve J. J. Rousse-

au'nun öncülüğünü yaptığı bu teoride genel olarak insanlığın başlangıçta devletin mevcut olmadığı bir "tabiat" hâinden geçerek, çeşitli gereksinmelere cevap olarak devleti tesis ettikleri varsayımından hareket edilir. Sözleşmeciler teorilerin hepsinde "tabiat hâli" ortak bir tema olarak dikkat çekerken, "bu tür bir sözleşmeye gerek duyulmasını sağlayan etkenler ile devletin gücü ve yetkileri hakkında farklı tezler ileri sürülmektedir.

"Tabiat hâlini" insanların sürekli birbirleriyle çatışma ve çekişme içinde oldukları bir dönem olarak tasvir eden Hobbes, insanın bu sonu gelmez savaş ve mücadelelerin geçerli olduğu ve "*herkesin birbirinin kurdu olduğu*" tabiat döneminde sâhip oldukları özgürlük ve hakların önemli bir kısmından feragat ederek bunları aşkın bir yapı olan devlete devretmekle kurtulduğunu öne sürer (Hobbes, 2002:209-212). Locke'a göre ise, "tabiat hâli" insanların özgür, eşit ve başkalarının iradesine bağlı kalmaksızın yaşadıkları bir dönem olup, bu dönemde bazı kişilerin başkalarının haklarına tecavüz ederek bu sınırları ihlâl etmesi durumunda, mağdur olan, bu hak tecavüzüne karşı kendisini ve diğer insanları savunma hakkını elinde bulundurmaktadır. Locke, herkesin, tarafı olduğu bir davanın aynı zamanda "yargıcı" olmasının, bireysel hakların korunmasının tamamen özel/kişisel olarak korunmasına, düşmanlıklara ve sonu gelmeyen karşılıklı misillemelere neden olacağına işaret ederek, insanların cezalandırma haklarını topluma devretmeleriyle birlikte siyasal toplumun kurulduğunu belirtir (Locke, 2002:262 vd.). Hobbes ve Locke'un "tabiat hâli"nde insanlar arası ilişkilere yön veren duyguların ne olduğu konusunda düştükleri ayrılık, devlet ile birey arasındaki ilişkinin yönüne ve devlete yükledikleri anlama da akseder. Doğa durumunda, "insan insanın kurdudur" diyen Hobbes, devleti -Leviathan'ı- sınırsız yetkilerle donatarak aşkın bir konuma yerleştirir. Buna karşılık, Locke, tabiat hâlinde tam anlamıyla özgür olan ve kendi aralarında karşılıklı yardım ve sevgi ilkelerine göre hareket eden insanların sözleşmeyle tesis ettikleri siyasal topluma/devlete sınırlı ve araçsal bir rol verir.

Anarko kapitalistler, genel olarak sosyal sözleşmeciler yaklaşımını ister Hobbesçu anlamda totaliter bir sisteme aracılık etsin, isterse Lockeçu perspektifte sınırlı bir devletin temelini oluştursun, "tabiat hâli"nden devlete giden süreçte devletin cebir ve şiddete dayanan doğasını göz ardı ettiği ve devletin gerekliliği ve vazgeçilmezliği konusunda ikna edici argümanlar sunmadığı gerekçesiyle reddederler. Anarko kapitalizmin yakın dönemdeki en önemli iki temsilcisi, Rothbard ve Hoppe, devletin vazgeçilmezliğini, tabiat hâlinde insanların birbirileri ile "çatışma hâlinde olduğu" hipotezine dayandırılması nedeni ile, doğru bir yaklaşım olarak görmedikleri gibi, bu süreç sonucunda ortaya çıkan devletin de kendisine çizilen sınırlar içinde kalabilmesi pratik olarak pek mümkün olmadığına inanırlar. Anarko kapitalistlere

göre liberalizmin sınırlı devlet kuramının pratikte işlememesinin birinci sebebi olarak, temelinde cebren elde edilen vergilerin ve zora dayalı cebir tekeli toplumun zihninde bir kez tesis edilip ve meşruiyet kazandıktan sonra devlet iktidarının sınırlanacağını ve bireysel yaşamın ve mülkiyetin korunacağını düşünmenin tamamen bir yanılsama olmasıdır. Devletin sınırlı kalamayacak olmasının diğer sebebi ise “belirli sınırlar içine hasredilmeye çalışılan devletin kendisine çizilen bu sınırlarda kalmasını sağlayacak kurumsal mekanizmaların olmamasıdır” (Rothbard,1998:176); Hoppe, 1998-1999:33).

Klâsik liberalizmi, devletin yetkilerinin kötüye kullanılmasını önleyecek mekanizmalardan yoksun olmakla itham eden anarko kapitalistler, devlet karşısında bireyi güçlü kılacak kurumsal araçlar geliştiren liberal anayasacılığın, John Locke’un öncülüğünü yaptığı ve Montesquieu’nun ise geliştirdiği kuvvetler ayrılığı ilkesini özgür ve âdil bir sistemi garanti etmediğini öne sürerler. Özellikle, yürütme-yasama karşısında tarafsız bir yargı erkinin bireysel özgürlük ve hakları korumada önemli bir mekanizma olacağı yönündeki yaklaşımının da anarko kapitalist teorisyenlerce ciddî şekilde eleştirildiği görülür. Anarko kapitalistlere göre, adâlet hizmetlerinin devletin tekelinde olduğu bir sistemde devletin taraf olduğu bir davada “güvenlik ve adâlet” aramak için yine devlete başvuran bireylerin anayasa veya yüksek mahkemelere rağmen devlet karşısında fazla şansının olamayacağı ortadadır (Hoppe, 1998-1999:34).

Adâlet ve güvenlik hizmetlerinin tek bir elde toplandığı cebir/güç kullanma tekelinin bir kuruma hasredildiği modern siyasal sistemlerden farklı olarak, Anarko kapitalist toplumda, devletin yerini özel güvenlik firmaları, tekелci hukuk sisteminin yerine her konuda uzmanlaşmış özel ihtisas mahkemeleri veya tahkim kurumları alacaktır. Piyasadaki mallar için geçerli olan rekabet, güvenlik ve adâlet sistemleri için de işlemeye başlayacaktır. Koruma birimlerinin müşterileri arasında dolayısıyla kendi aralarında doğacak uyuşmazlıklarda hangi mahkemenin yetkili olduğu önceden belli olduğundan ve her bir şirketin çalıştığı mahkemenin ne tür bir hukuk sistemini benimsediği öngörülebildiğinden bir düzensizlik veya karışıklıktan bahsetmek de mümkün olmayacaktır (Friedman, 1995:116-117). Anarko kapitalistler, özel güvenlik birimlerinin, devlete göre taşıdığı önemli bir avantajın, bir sigorta şirketi gibi mülkiyet haklarını gerçek anlamda güvence altına alarak, insanların muhtemel zararlarını tazmin edebilmeleri olduğuna inanırlar. Zira, sözleşmeyle sigorta altına alınmış bir mülk, ne kadar iyi korunursa tazmini istenilen zarar ve dolayısıyla da güvenlik biriminin harcamaları o kadar az olacaktır. Esasında, piyasa ekonomisinin doğal bir sonucu olarak, kaliteli bir güvenlik hizmeti, her firmanın kendi yararına olduğundan, bu sistemde bireysel hak ve özgürlükler, çok daha kuvvetli şekilde güvence altındadır (Hoppe, 1998-1999:35 vd).

Anarko Kapitalizm, Bireyi Leviathan Kurtarabilir mi: Devletsiz Bir Liberal Toplum Kuramının Gerçekçiliği

Teorik temelleri bireyci anarşist kurama dayanan anarko kapitalizm, temelde, kişi ve mülkiyet haklarının dokunulmazlığını garanti edecek özgürlükçü bir toplumun ancak devletin güvenlik ve hukuk alanındaki cebir tekelinin ortadan kalkmasıyla ulaşılabileceği tezine dayanmaktadır. Anarko kapitalistler cebir ile özdeşleştirdikleri devleti, toplumsal yaşamda bireysel hak ve özgürlükler için yegâne tehdit kaynağı olarak görseler de, bu kuruma atfedilen “cebir” ve “suç” olgularının hepsinin insan menşeli olması, tek başına devletin kurumsal olarak ortadan kalkmasının, zorunlu olarak, toplumsal yaşamda mutlak özgürlüğe ulaşılacağına işaret etmemektedir (Hartwich, 2005:5). Zira, temelde bir kurgu olan devlette, karar alanlar veya eylemde bulunanlar, bu aygıtı yöneten kişi veya gruplar olduğu açıktır. Liberteryen düşünür Rothbard (2004:268)’ın da kabûl ettiği gibi, devlet denilen olgu esasında toplumun çıkarlarını kendisi için kullanan kişi veya gruplardan başka bir şey değildir. Bu nedenle, devletin bireysel hak ve özgürlükleri ihlâl ettiğinden bahsedildiğinde, gerçekte bu ihlâllerin sorumlusu bu Kurumu’n başındaki kişilerdir. Dolayısıyla, bir kurguya dayanan bu yapının ortadan kaldırılması bir toplumda, cebir ve zor kullanma tehdidinin ortadan kalkacağını ve liberal bir topluma geçileceğini garanti etmemektedir (Rutten, 1999:583) Hayek gibi klâsik liberallerin toplumsal hayatın devamı açısından genel davranış kurallarına ve bu kuraları uygulayacak ve bireysel hak ve özgürlük ihlâllerini engelleyecek bir kurum olarak devletin gerekliliğine olan inançlarının temelinde de bir ölçüde bu vardır (Yayla, 2000:31).

Anarko kapitalistlerin devletin birileri tarafından bozulmaya müsait bir kurum olduğu, devletin yokluğunun bu tür istismarın ortadan kalkacağı tezi bütünü ile yanlış olmamakla beraber, devletin ortadan kalkmasının dünyayı daha barışçıl bir yer yapacağı iddiası oldukça kuşku görünmektedir. Zira, devletin faaliyet alanı ile sınırlı olmayan suç ve şiddet olguları, devlet ortadan kalksa dahi, varlığını sürdürecektir. Ayrıca, Dahl (1996)’ın da belirttiği gibi, cebrin (zor) her türlü amaç için yasaklanması talebi, kendi içinde iki temel çelişkiyi barındırır: Birincisi, cebrin yalnızca mücrim insanlarca yapıldığı varsayımı altında, cebrin toplum adına bir otorite tarafında kullanımı yasaklanmasının, mücrim insanların ödüllendirilmesi anlamına gelmeyecek midir? İkincisi ise, cebrin toplumsal yaşamdan bütünüyle dışlanmasını, adalet, eşitlik ve güvenlik gibi değerlere göre üstün kılan nedir? Böyle bir üstünlüğün olduğu kabûlü hâlinde, diğer bütün değerler, devletsiz bir toplum için bir araç hâline getirmeyecek midir? Tüm bu sorulara anarko kapitalistlerce yeterli ve ikna edici cevaplar sunulmamaktadır.

Öte yandan, anarşist toplumda cebir ve zor tekelinin ortadan kalkarak, çok sayıda güvenlik veya adâlet ajansları arasında dağılması, gücün temerküz etmesini engelleyeceği düşünülse bile, bu tür bir yapı bireysel ve toplumsal yaşamda kontrol edilmesi imkânsız yeni güç/cebir merkezlerinin ortaya çıkmasına neden olacak kısaca, devletin ortadan kalması toplumsal yaşamda zor/gücü istismar etmek isteyenler için yeni fırsatlar yaratacaktır. Anarko kapitalistler aksini iddia etse bile, bir nevi sigorta ajansı gibi çalışan güvenlik firmalarının ellerindeki güç ve yetkinin yozlaştırmasının, başkalarının hak ve özgürlükleri için tehdit oluşturmasına engel olacak, başkalarının haklarının garanti altına alacak etkin araçlar mevcut olduğu pek söylenemez.

Anarko kapitalist teorisyenler istikrarlı toplumsal bir düzenin devamı için gerekli objektif ve tarafsız hukuk kurallarına ve bunu sürdürecektir bir otoritenin mevcudiyetine karşı çıkmakla beraber, insanların başkanları ile rıza temelinde kurdukları ekonomik ve sosyal ilişkilerin hakkaniyet temelinde sürebilmesi, belirlenen kuralların uygulanabilmesi açısından üçüncü bir tarafın varlığına ihtiyaç duyulacağı gerçeğini göz ardı ettikleri söylenebilir (Mises, 2005:16) Mises'in de vurguladığı gibi anarşistler, toplumun tüm bireylerinin akdettikleri sözleşmelere, kendi rızalarıyla tam olarak uyacaklarını düşünmek, tamamen bir yanılgıdan ibarettir (Mises, 2005:17).

Devletsiz bir toplum idealinin pratik olarak uygulanabilirliğini, insanlık tarihinin farklı dönemlerinde ve farklı coğrafyalarında rıza ve özel mülkiyet temelinde işleyen kurumlar üzerinden haklılaştırmaya çalıştıkları bilinmektedir. Bu örnekler, piyasa ekonomisi ve mübadele özgürlüğünün tarihsel temellerini göstermesi bakımında önemli olsa bile, anarko kapitalistlerin insanlığın uzun tarihsel döngüsü içinde, oldukça küçük kesitleri ifade eden kimi istisnalara dayanarak geliştirdikleri bu argümanlar, anarşist bir liberal toplumun yaşayabilirliği konusunda bizlere yeterli güvence sunmamaktadır. Öncelikli olarak, özel güvenlik birimleri arasında var olacağı düşünülen rekabet koşullarının, sayısız özel güvenlik birimleri yerine, Nozickçi bir minimal devleti veya mafya tipi bir güvenlik birimini ortaya çıkarmayacağını garanti eder? Ayrıca, birincisiyle bağlantılı olarak, özel güvenlik birimleri arasındaki rekabette saldırı ve cebir gibi araçlara başvurulması da muhtemel değil midir (Holcombe, 2004:329)? Anarko kapitalist bir düzendeki güvenlik veya sigorta şirketlerinden birisinin Nozickçi anlamda tekeli bir kimliğe bürünmesinin önündeki engelin piyasanın rekabetçi koşulları olduğunu söylese de piyasa ekonomisinde talep koşullarına bağlı bir tekelleşmenin geçerli olabilmesi bu argümanın geçerliliğini de zora sokmaktadır.

Anarşizmin diğer alt kolları gibi anarko kapitalist toplum kuramında da toplumsal düzeni ayakta tutacak yegâne faktör olarak "insanın rasyonel doğası"na

karşı aşırı bir güven dikkat çeker. Bunun temelinde, insan doğasının iyi ve barışçıl yönlerinin siyasal bir iktidara ve tekeli bir müeyyidelere gerek duyurmaksızın toplumsal yaşamı sürdürülebileceği savı bulunmaktadır. Anarşist bir toplumun çoğu zaman kargaşanın, düzensizliğin sonu gelmez çatışmaların baş gösterdiği bir yapı olduğu yönündeki genel kabûlün tersine, Rothbard “devletin ortadan kalkmasıyla birlikte kendisini gösterecek yeni “anarşist insan” tipolojisinin işbirliği yapmaya hazır, insancıl ve yardımsever yönlerinin bu çatışma hipotezlerini boşa çıkartacağından emindir” (Rothbard, 1975:4). Ne varki, anarko kapitalistlerin insan tabiatıyla ilgili bu aşırı iyimser yaklaşımları, insan tabiatının yalnızca tek bir yönüne odaklanması nedeniyle sorunlu gözükmektedir. Zira, insanoğlu tabiat olarak Hobbes’un doğal yaşam hipotezindeki gibi doğal olarak barış içinde bir arada yaşayamayacak kadar bencil, saldırgan “birbirinin kurdu” bir varlık olmadığı gibi, anarşist kuramın tezlerinin aksine, bütünüyle yardımsever, barışçıl, başkalarına zarar vermeyen bu yönüyle de hiçbir otorite ve zora tehdidine ihtiyaç duymayan bir tür de değildir.

Özelde anarko kapitalizme genelde anarşist teorinin bütününe yönelik önemli bir eleştiri de devletsiz bir siyasal sistemin, rasyonalist bir insan ve toplum tasavvuruna dayanması yönüyle konstruktivist/ rasyonalist bir düşüncenin ürünü olmasıdır (Hartwich, 2005). Hume-Hayek geleneğinde anlam bulan kendiliğinden doğan düzen sisteminin temel önermesi, toplumun bireylerin sürekli değişen istek ve ihtiyaçlarına bağlı olarak, özgül bir plân/ amaç yerine sayısız insanın münferit eylemleriyle kendi dinamizmi içinde değişim göstermesidir (Yayla, 2000). Liberalizmin kendiliğinden doğan düzen yaklaşımının tersine, rasyonalist bir insan ve toplum tasavvuruna dayanan anarko kapitalizmde, değişime yön verecek, toplumsal dönüşümü gerçekleştirecek faktörlerin ne olduğu belli olmadığından, toplumun önemli kısmının desteği olmadan anarko kapitalist sisteme geçişin nasıl sağlanacağı meselesi, belirsizliğini korumaktadır.

Sonuç

Bireycilik, özel mülkiyet ve tercih kavramları üzerine inşa olunan anarko kapitalist felsefenin temel savı bireysel özgürlüğün ve mülkiyet hakkının, insanın rasyonalist doğasıyla uyumlu, cebir tekeline dayanmayan, güvenlik ve adâlet hizmetlerinin piyasa ekonomisinin dinamizmine bırakıldığı devletsiz bir toplumda güvence altında olacağı şeklindedir. Esasen, klâsik liberaller, sınırsız mübadele özgürlüğüne dayanan piyasa ekonomisi, insanların gereksinimleri en etkili ve âdil şekilde sağlayan bir süreç araç olarak, alternatif modellere göre üstün olduğu kabûl etseler de, sistemin sağlıklı ve güvenilir şekilde çalışabil-

mesi için cebir veya şiddete tehditine karşı onu koruyacak mekanizmalara ihtiyaç olduğu gerçeğini de göz ardı etmezler. Klâsik liberalizmin devlete yönelik tutumu ile anarşizmindeki arasındaki asıl ayrışmanın, barışçıl bir toplumsal düzenin temelini oluşturan “güvenlik ve adâlet” hizmetlerin, piyasa ekonomisindeki diğer mal ve hizmetlerle aynı metodolojik yaklaşıma konu edilip edilmeyeceğidir. Siyaset teorisinin ister klâsik metinlerinde (John Locke, Hobbes, J. J. Rousseau’nun eserlerinde) isterse çağdaş metinlerinde (Nozick ve Rawls’un eserlerinde) cevabı aranan temel soru, bireysel ve toplumsal ölçekte barışçıl bir düzenin nasıl inşa edileceği ve güvenlik ve adâlet sorununun nasıl çözüleceğidir? Kuşkusuz, yiyecek, barınma gibi pek çok gereksinim insanın var oluşu için önemli ve gerekli ihtiyaçlar olmakla beraber, insanın kendini yeterince güvende hissetmediği, başkalarından emin olmadığı bir sosyal ortamda bu tür ekonomik etkinliklerde bulunması pek olası gözükmemektedir.

Anarko kapitalist teorisyenler, serbest piyasa koşullarında faaliyet gösteren güvenlik birimleri veya tahkim ajansları arasında ortaya çıkacak uyumsuzluk veya çatışmaların zor tehditine gerek duyulmaksızın çözüleceği fikrinde olsa da zor ve cebrin toplumsal hayattan bütünüyle çıkarılmasının imkânsızlığı karşısında, anarko kapitalist önermelerin geçerliliğini önemli ölçüde yitirdiği görülmektedir. Mises’in (2005:17) de vurguladığı gibi, insanlar arasındaki barışçıl işbirliğini güvence altına alacak, davranış kurallarının uygulanmasını sağlayacak, gerekirse bunun için cebre/zora başvuracak bir otorite olmaksızın toplumsal yaşamın varlığını sürdürmesi beklenemez. Bu zorunluluk, barışçıl bir toplumsal düzenin, bu düzenin üyelerinden bazılarının insafına bırakılamayacağı gerçeğinden kaynaklanmaktadır (Rand, 2004:436). Toplumsal düzende bir kişi veya kurumun, başkalarının özel mülkiyetine, özgürlüğüne yaşam ve sağlığına saygı göstermeyenleri, toplumdaki hayat kurallarına uymaya zorlayacak bir konumda olması şarttır. Bu, klâsik liberalizmin sınırlı devlet ilkesinin de temelini oluşturmaktadır.

Referanslar

- Bary, Norman P., “The New Liberalism”, *British Journal of Political Science*, Cilt 13, No. 1, 1983, s. 93 – 123
- Bary, Norman P., *On Classical Liberalism and Libertarianism*, Londra, The Macmillan Press, 1986
- Bary, Norman P., *Modern Siyaset Teorisi*, Çev. Mustafa Erdoğan – Yusuf Şahin, Ankara, Liberte Yayınları, 2003
- Boettke, Peter J., “Anarchism as a Progressive Research Program in Political Economy”, *Anarchy, State and Public Choice*, Edited by Edward Stringham, Northampton, Edward Elgar Publishing, 2005.
- Crocetta, Roberta Modugno, “Murray N. Rothbard’ın Anarko – Kapitalist Siyasi Teorisi”, Çev. Mustafa

- Erdoğan, *Liberal Düşünce*, Cilt 12, Sayı.45-46, 2007, s. 213-232
- Dahl, Robert, *Demokrasi ve Eleştirileri*, Çev. Levent Köker, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996
- Erdoğan, Mustafa, *Liberal Toplum Liberal Siyaset*, 2. Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1998
- Friedman, David, *The Machinery of Freedom: Guide to Radical Capitalism*, 2nd Edition, Chicago and La Salle, Illinois, Open Court Publishing, 1995.
- Hartwich, Oliver March, "The Errors of Hans-Hermann Hoppe—Strategies of Liberation?", (Erişim) http://www.openrepublic.org/open_republic/20051001_vol1_no2/content/20051001_ehh1.htm, 1 Mart 2007
- Hayek, Friedrich A., "Liberal Bir Sosyal Düzenin İlkeleri" Çev. Atilla Yayla, *Sosyal ve Siyasal Teori – Seçme Yazılar*, 2. Baskı, A.Yayla, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1999
- Hayek, Friedrich A., "Liberalizm", Çev. Ünsal Çetin *Liberal Düşünce*, Cilt 4, Sayı 55, 2009
- Heywood, Andrew, *Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara, 2007
- Hobbes, Thomas, "Leviathan'dan Seçme Parçalar", Çev. Semih Lim, *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar –Yeni Çağ-*, Der. Mete Tunçay, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 209 – 251.
- Hoppe, Hans Herman, "Private Production of Defence", *Journal Of Libertarian Studies* Cilt 14, N. 1, 1998-1999, s. 27 – 52.
- Johnston, David, *Idea of A Liberal Theory, A Critique and Reconstruction*, Princeton – New Jersey, Princeton University Press, 1994
- Kymlicka, Will, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004
- Locke, John, "Uygur Yönetim Üzerine İkinci İnceleme'den Seçme Parçalar", Çev. Mete Tunçay, *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar: Yeni Çağ-*, Der. Mete Tunçay, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 261-293.
- Mises, Ludwig von, *Liberalism: Classical Tradition*, Auburn – Alabama, The Ludwig von Mises Institute, 2005.
- Nozick, Robert, *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Hobbes, Thomas, "Leviathan'dan Seçme Parçalar", Çev. Semih Lim, *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar –Yeni Çağ-*, Der. Mete Tunçay, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 209 – 251
- Johnston, David, *Idea of A Liberal Theory, A Critique and Reconstruction*, Princeton – New Jersey, Princeton University Press, 1994
- Raico, Ralph "Yirminci Yüzyılda Klasik Liberalizm", *Liberal Düşünce*, Sayı 27, Güz, 2002
- Rand, Ayn, *Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal*, Çev. Nejdet Kandemir, İstanbul, Plato FilmYayınları, 2004
- Rothbard, Murray Newton, "Preface", *The Production of Security*, by Gutave de Molnari, Translated by J. Huston McCulloch," 1977. (Erişim) <http://mises.org/books/securityproduction.pdf>, 15 Ağustos 2007
- Rothbard, Murray Newton, "Devletin Anatomisi", *Liberal Düşünce*, Çev. Mustafa Erdoğan, Sayı 36, Güz 2004, s. 267-84.
- Rothbard, Murray Newton, *The Ethics of Liberty*, New York – Londra, New York University Press, 1998.
- Yayla, Atilla, *Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal Teorisi*, 2. Baskı, Ankara, Liberte Yayınları, 2000
- Yayla, Atilla, *Liberalizm*, Liberte Yayınları, Ankara, 1998.